

Jerzy Zdanowski

prof. dr hab., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

**FUAD JOMMA, WPŁYW PODZIAŁÓW RELIGIJNYCH,
NARODOWYCH I ETNICZNYCH NA PROCESY POLITYCZNE
W SYRII [WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU
SZCZECIŃSKIEGO, SZCZECIN 2018, 641 S.]**

Wpływ podziałów religijnych i etnicznych na systemy polityczne jest przedmiotem badań wielu dyscyplin nauk społecznych. Religia i etniczność są elementami tożsamości kulturowej, a kultura – jako czynnik rozwoju i przemian politycznych – stała się w ostatnich kilku dekadach integralną częścią dyskusji naukowych o współczesnej polityce. Syria i syryjskie społeczeństwo są odpowiednim obiektem dla takich badań ze względu zarówno na silne zróżnicowanie religijne i etniczne, jak i procesy rozwojowe, które doprowadziły do tragicznych wydarzeń po 2011 r.

Praca składa się z pięciu rozdziałów i liczy 598 stron, w tym 29 stron bibliografii. Tekst jest bogato opatrzony przypisami oraz wartościowymi ilustracjami, tabelami i wykresami. Autor stosuje uproszczoną transkrypcję nazw i imion arabskich, co jest słusznym rozwiązaniem, gdyż recenzowana książka to praca politologiczno-socjologiczna, a nie orientalistyczna.

W pierwszym rozdziale – *Teoretyczne kategorie dotyczące narodu, mniejszości religijnych, narodowych i etnicznych* – przedstawione zostało rozumienie podstawowych pojęć, mianowicie narodu, mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych – zarówno z perspektywy europejskiej, jak i z perspektywy myśli arabskiej oraz islamu. W rozdziale tym omówiono także znaczenie terminów *umma* i *kaumijja* (oznaczających naród) oraz *shaab* (czyli lud). W drugim roz-

dziale, zatytułowanym *Mozaika religijna, narodowa i etniczna w Syrii*, scharakteryzowano zróżnicowanie religijne, narodowościowe i etniczne w Syrii pod kątem ochrony praw mniejszości zarówno z perspektywy międzynarodowej, jak i prawa syryjskiego. Trzeci rozdział, *Przemiany polityczne w Syrii do 1963 roku*, zawiera analizę procesów politycznych w Syrii od odzyskania przez nią niepodległości do przejścia władzy przez członków partii Al-Baas. W rozdziale tym podkreślono wpływ wojska na przekształcenia systemu politycznego i reformy społeczno-ekonomiczne.

Czwarty rozdział, *Wpływ alawitów na zmiany polityczne w Syrii*, obejmuje okres od upadku Zjednoczonej Republiki Arabskiej do końca prezydentury Hafiza al-Asada. W pierwszej jego części ukazano rywalizację o wpływy wewnątrz struktur państwa. Toczyła się ona między przedstawicielami różnych grup religijnych, a ostatecznym zwycięzcą okazała się mniejszość alawicka. W części tej czytamy o polityce etnicznej w europejskim rozumieniu tego terminu oraz o tym, że w Syrii polityka ta prowadzona była w zupełnie inny sposób. Narracja ostatniego rozdziału – *Podziały religijne, narodowe i etniczne podłożem wojny domowej w Syrii* – rozpoczyna się od objęcia urzędu prezydenta Syrii przez Baszszara al-Asada w 2000 r. Zaprezentowano plany polityczne nowego prezydenta, wyjaśniono powody początkowej popularności Al-Asada oraz skupiono się na problemach, z którymi prezydent Syrii musiał się zmierzyć, w tym na sytuacji ekonomicznej. W rozdziale tym scharakteryzowane zostały też wydarzenia zwane Arabską Wiosną.

Jeśli chodzi o ramy teoretyczne, to polityka wobec mniejszości jest w książce analizowana w odniesieniu do procesów narodotwórczych. Jest to ciekawe podejście, gdyż zazwyczaj autorzy rozpatrują to zagadnienie w ramach teorii polityki. Fuad Jomma wprowadza do dyskusji stanowiska autorów, którzy omawiają to zagadnienie z punktu widzenia uwarunkowań pozaeuropejskich – konkretnie bliskowschodnich. Przedstawienie wniosków sformułowanych na bazie innego niż europejski materiału kulturowego przez nieeuropejskich autorów jest wartościowym wkładem Jommy do wiedzy o narodach i nacjonalizmie. Warto byłoby wszakże oddzielić w grupie autorów arabskich piszących o narodzie i nacjonalizmie tych, którzy prezentowali zagadnienie jako naukowcy i badacze, od tych, którzy byli propagandzistami i działaczami politycznymi.

Recenzowana książka poszerza wiedzę o uwarunkowaniach polityki i współczesnych stosunkach międzynarodowych. Autor wszechstronnie analizuje zagadnienie i wprowadza czytelnika w krąg mało znanych aspektów złożonego problemu. Jest to pierwsza w języku polskich książka, która tak wieloaspektowo i głęboko naświetla istotę polityki państwa wobec mniejszości religijnych, etnicznych i narodowościowych w pozaeuropejskim kontekście kulturowym.